

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-75-10>
УДК 336.71(477)

Щетинін А.І.

доктор економічних наук,
професор кафедри банківської справи та фінансових послуг,
Університет митної справи та фінансів

Ульянова Л.П.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки і світового
господарства,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Чайка Ю.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки і світового
господарства,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Shchetynin Anatolii

University of Customs and Finance

Ulianova Liudmyla, Chaika Yuliia

Oles Honchar Dnipro National University

**БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ СТІЙКОСТІ
В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ**

**THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE AND ENSURING
ITS STABILITY IN MODERN DEVELOPMENT**

У статті розглянуто питання про розвиток банківської системи України і питання про дію тих факторів, які впливають на їхній стан і функціональну роль у процесі суспільного виробництва. Встановлено, що стійкість вітчизняної банківської системи визначається насамперед її здатністю до швидкої й ефективної реакції на ті виклики, які виникають у процесі організації виробництва. Особлива увага приділена тим проблемам, що пов'язані із глобалізацією світових економічних зв'язків, а відтак і з посиленням залежності комерційних банків від зміни руху світового фінансового капіталу, який постійно шукає найбільш привабливі, з погляду прибутковості, сфери свого застосування. Виявлено, що ефективність функціонування банківської системи України значною мірою залежить від дій уряду країни в напрямі реалізації своєї економічної стратегії. У цьому відношенні розглянуто тісний зв'язок між розвитком реального сектору економіки і банківської системи. Розкрито позитивні і негативні наслідки інституціональних дій держави, здійснених у напрямі врахування тих чинників, які пов'язані з фактом пандемії, і відповідними кризовими явищами в економіці. Проаналізовано основні напрями подолання загрозливого рівня дефіциту державного бюджету України у 2020–2021 роках. Розглянуто дії Національного банку й уряду країни у пошуку додаткових джерел покриття вказаного дефіциту і забезпечення виходу з економічної кризи, в обіймах якої опинилася наша держава. Значну увагу у статті приділено такому важливому джерелу покриття бюджетного дефіциту, як зовнішні запозичення. В цьому аспекті розглянуто організацію потужного за своїми розмірами випуску облігацій внутрішньої державної позики, до купівлі яких активно долучились як вітчизняні банки, так і нерезиденти. Визначено ймовірні наслідки цього процесу з погляду забезпечення стійкості банківської системи. Обґрунтована необхідність розроблення і запровадження заходів, які можуть посилити ефективність функціональної ролі банківської системи, а відтак і сприяти економічному зростанню нашої Батьківщини.

Ключові слова: банківська система, облікова ставка, споживчий попит, інвестиції.

В статье рассмотрен вопрос о развитии банковской системы Украины и вопрос о действии тех факторов, которые влияют на их состояние и функциональную роль в процессе общественного производства.

Установлено, що стійкість національної банківської системи визначається перш за все її здатністю до швидкої та ефективною реакції на ті виклики, які виникають в процесі організації виробництва. Особливу увагу приділено тим проблемам, які пов'язані з глобалізацією світових економічних зв'язків, а також і з посиленням залежності комерційних банків від змін у русі світового капіталу, який постійно шукає найбільш привабливі, з точки зору доходності, сфери свого застосування. Виявлено, що ефективність функціонування банківської системи України в значительній мірі залежить від дій уряду країни в напрямку реалізації своєї економічної стратегії. В цьому відношенні розглянуто тісний зв'язок між розвитком реального сектора економіки та банківської системи. Розкрито позитивні та негативні наслідки інституціональних дій держави, здійснених в напрямку врахування тих факторів, які пов'язані з фактом пандемії, і відповідними кризовими явищами в економіці. Проаналізовані основні напрями подолання загрожуючого рівня дефіциту державного бюджету України в 2020–2021 роках. Розглянуто дії Національного банку та уряду країни в пошуку додаткових джерел покриття зазначеного дефіциту та забезпечення виходу з економічного кризи, в об'єктах якої опинилася наша країна. Значительну увагу в статті приділено такому важливому джерелу покриття бюджетного дефіциту, як зовнішнє заборговування. В цьому аспекті розглянуто організацію потужного по своїм розмірам випуску облігацій внутрішнього державного заборговування, к купівлі яких активно приєдналися як національні банки, так і нерезиденти. Визначено можливі наслідки цього процесу з точки зору забезпечення стійкості банківської системи. Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження заходів, які можуть посилити ефективність функціональної ролі банківської системи, а значить, і сприяти економічному зростанню нашої Батьківщини.

Ключові слова: банківська система, учетна ставка, споживчий попит, інвестиції.

The article considers the development of the banking system of Ukraine and the influence of those factors that affect their condition and functional role in the process of social production. It is established that the stability of the domestic banking system is determined primarily by its ability to respond quickly and effectively to the challenges that arise in the process of organizing production. Special attention is paid to the problems associated with the globalization of world economic relations, and hence the growing dependence of commercial banks on changes in the movement of world financial capital, which is constantly looking for the most attractive, in terms of profitability, areas of application. It was found that the effectiveness of the banking system of Ukraine largely depends on the actions of the government in the direction of implementing its economic strategy. In this regard, the close connection between the development of the real sector of the economy and the banking system is considered. The positive and negative consequences of the institutional actions of the state carried out in the direction of taking into account the factors related to the fact of the pandemic and the corresponding crisis phenomena in the economy are revealed. The main directions of overcoming the threatening level of the state budget deficit of Ukraine in 2020–2021 are analyzed. The actions of the National Bank and the state government in the search of additional sources to cover this deficit and ensure a way out of the economic crisis in which our state found itself are considered. Significant attention in the article is paid to such an important source of covering the budget deficit as external borrowing. In this aspect, the organization of a powerful issue of domestic government bonds was considered, the purchase of which was actively joined by both domestic banks and non-residents. The probable consequences of this process in terms of ensuring the stability of the banking system have been identified. The need to develop and implement measures that can enhance the effectiveness of the functional role of the banking system, and thus contribute to the economic growth of our country. Based on the analysis of the current state of the banking system of Ukraine, the main problems of its development are revealed. A close connection between the development of the real sector of the economy and the banking system has been revealed. The positive and negative consequences of the institutional actions of the state carried out in the direction of taking into account the factors related to the fact of the pandemic and the corresponding crisis phenomena in the economy are revealed. The need to develop and implement measures that can enhance the effectiveness of the functional role of the banking system, and thus contribute to the economic growth of our country.

Key words: banking system, discount rate, consumer demand, investments.

Постановка проблеми. Банківська система будь-якої країни є надзвичайно важливим елементом у системі сучасного суспільного виробництва. Саме завдяки їй здійснюється рух товарів та послуг і забезпечується балансування попиту на гроші з боку населення та господарю-

ючих суб'єктів і пропозиції грошей. В умовах глобалізації суспільного виробництва економіка кожної країни залежить від тих процесів, які відбуваються на світовому ринку. Економічні кризи, які викликані будь-якими причинами, наприклад циклічним характером розвитку сус-

пільного виробництва чи явищами на кшталт пандемії, неминуче впливають на банківську систему кожної країни і ведуть до появи певних проблем у її розвитку. Ці проблеми потрібно постійно відстежувати, а враховуючи визначальну роль банківської системи в економіці – і вживати заходів з їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Посилення ролі банківської системи в організації функціонування суспільного виробництва і її здатність суттєво впливати на інтенсифікацію розвитку як економічних, так і соціальних процесів знайшли своє відображення у працях багатьох зарубіжних і вітчизняних економістів. Серед них слід відзначити праці І.В. Белової, О.В. Гасій, С.В. Міщенко, Н.В. Єфремової, П.С. Єщенко, В.Я. Швець та інших. Проте за значної кількості наукових досліджень, присвячених проблемам розвитку нашої банківської системи, життя постійно ставить перед науковцями усе нові і нові питання. І серед них важливе місце посідає проблема виходу банківської системи з тієї ситуації, яка пов'язана із кризовим станом вітчизняної економіки.

Мета статті – аналіз сучасного стану розвитку банківської системи України, визначення найбільш важливих її проблем і пошук шляхів подолання тих кризових явищ у нашій економіці, які можуть бути розв'язані за рахунок посилення ролі банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Банківська система, акумулюючи тимчасово вільні кошти населення і надаючи їх на певних умовах тим, хто має в них потребу, може дуже суттєво впливати на інвестиційні процеси, а відтак бути важливим чинником розвитку суспільного виробництва.

У сучасних розвинутих країнах із ринковою економікою банківська система є дворівневою і представлена центральним банком (перший рівень) і комерційними банками (другий рівень). Їхня діяльність і відносини регулюються відповідними нормативними актами. В Україні банківська система функціонує на основі Законів України «Про банки та банківську систему» і «Про Національний банк України».

Банківська система може виступати важливим і, головне, ефективним фактором розвитку суспільного виробництва тільки за умови забезпечення стійкості цієї системи. Останнє полягає в її здатності до постійного розвитку і самовід-

творення в умовах швидкої зміни тих факторів, які визначають характер і особливості суспільного відтворення на його конкретному етапі розвитку. Це означає, що банківська система повинна швидко і з найменшими витратами реагувати на ті виклики, які з'являються у процесі розвитку як усередині країни, так і зовні, і які можуть загрожувати ефективній діяльності цієї системи. Практичний аспект досягнення стійкості банківської системи полягає у швидкому вирішенні тих проблем, які постійно виникають у процесі суспільного виробництва і можуть негативно впливати на реалізацію базових функцій цієї системи.

Вітчизняна банківська система в історичному вимірі пройшла короткий, але дуже складний шлях, на якому перш за все необхідно було вирішувати проблеми, пов'язані з переходом від тотально-планової економіки до ринкової. Цей період характеризувався швидким кількісним становленням банківської системи і поступовим набуттям власниками банків і банківськими працівниками досвіду організації роботи в жорстких умовах ринкової конкуренції. В останні роки Україна вже має кількісно відносно невелику, але функціонально дієву банківську систему, яка станом на середину 2021 р. налічує 73 банки, з яких 33 банки – це банки з участю іноземного капіталу, а 23 банки мають стовідсотковий іноземний капітал.

Проте в останні роки на функціонування усієї нашої економіки і на діяльність банківського сектору дуже негативно вплинула ціла низка як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Гостра економічна криза 2014–2015 рр., агресія імперської Росії і захоплення нею значної частини нашої території стали потужними дестабілізуючими факторами для вітчизняної економіки. Проте завдяки професійним діям уряду А. Яценюка, а потім уряду В. Гройсмана вдалося певним чином нейтралізувати дію названих чинників і досягти не дуже високого за темпами, але сталого приросту ВВП, який становив у 2016 р. 2,4%, 2017 р. – 2,5%, 2018 р. – 3,4%, а у 2019 р. – 3,2% [1].

У 2019 р. світ охопила пандемія вірусу COVID-19, що призвело до падіння виробництва в усьому світі. В Україні ситуація поглибилась ще і тим, що після президентських і парламентських виборів до влади прийшли популісти і, як наслідок, замість реальних і жорстких, але необхідних кроків влада вдалася до гасел. На-

ведемо в підтвердження цієї тези неодноразові заяви вищих посадових осіб держави про потужне зростання зайнятості. Як факт, за даними міністерства фінансів маємо зростання рівня безробіття у 2020 р. до 9,9%, що на 1,3% більше від показника попереднього року. Ця дуже небезпечна тенденція зберігається і в поточному році. Тільки за перший квартал 2021 р. рівень безробіття становив 10,9% [2]. Красиве гасло здійснення великого будівництва, визначальним елементом якого стало розгортання будівництва доріг, в умовах великого бюджетного дефіциту призвело до того, що половина призначених для боротьби з пандемією коштів пішла по дуже непрозорих схемах на будівництво доріг. Неминучим наслідком цього, з одного боку, стало те, що до такого вкрай необхідного заходу, як вакцинація населення, Україна приступила останньою на Європейському континенті. А, з іншого боку, це посилює і без того величезну корупцію, бо ці кошти були виведені з конкурентної основи їх розподілу. Як наслідок, вартість будівництва доріг зросла більш ніж у два рази. Ситуацію погіршила певна розбалансованість дій владних структур, що яскраво проявилось у тому, що останній уряд довго працював без плану дій, а коли він нарешті з'явився, Верховна Рада не спромоглася його затвердити, і це за наявності більшості у вищому законодавчому органі країни. Прямим наслідком дії названих чинників стало падіння виробництва у 2020 р. на 4%. Водночас це призвело і до погіршення умов функціонування усієї банківської системи. Це підтверджує аналіз даних за основними показниками функціонування банківської системи [3] (див. табл. 1).

Як видно з наведених даних, уже в кінці 2019 р. темп зростання загальних активів банківської системи помітно загальмувався, незважаю-

чи на високу динаміку депозитів фізичних осіб, які є головним кредитним ресурсом комерційних банків. Скорочення виробництва в окремих галузях народного господарства, насамперед у сфері послуг, призвело до скорочення валових кредитів суб'єктам господарювання на 10,6% у 2019 р. проти попереднього року, а у 2020 р. падіння становило 8,4%. Що стосується валових кредитів фізичним особам, то їх приріст у 2020 р. зменшився втричі проти попереднього року, а в наступному 2020 р. впав на 3,5%.

З метою збільшення обсягів кредитування і на цій основі створення умов для зростання виробництва Національний банк зменшив облікову ставку до рекордно низького рівня у 6%. Це, у свою чергу, призвело до зменшення відсотків за кредитами рефінансування, пов'язаними з підтримкою нормативного рівня ліквідності. Ці заходи повинні були здешевити банківські кредити і посилити банківську систему за рахунок розширення обсягів кредитування і зменшення витрат із залучення кредитного ресурсу. У разі доповнення цих заходів відповідними діями уряду, спрямованими на стимулювання інвестиційного процесу в економіці, можна було очікувати виходу з кризової ситуації в економіці вже у 2021 р., і уряд запланував зростання ВВП на цей рік на рівні 4,6%, а на 2022 р. – на 4,1%. Визначені показники зростання відносно невисокі, бо у 2020 р. було падіння виробництва у розмірі 4%, і через це база порівняння невелика. Але і ці відносно невеликі темпи зростання вже під час розроблення бюджетної декларації уряд переглянув у бік помітного зменшення, визначивши їх на 2021 р. на рівні 4,1%, а на 2022 р. – на рівні 3,8% [4]. Однак розроблені урядом заходи виявилися малоефективними. Серед найбільш важливих за очікуваними результатами слід назвати програму «Доступні кредити 5–7–9%»,

Таблиця 1

Показники банківської системи України, 2016–2020 роки (у млрд грн.)

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Загальні активи	1737	1840	1911	1983	2209
Чисті активи	1256	1334	1360	1494	1823
Валові кредити суб'єктам господарювання	847	864	919	822	753
Чисті кредити суб'єктам господарювання	477	451	472	415	436
Валові кредити фізичним особам	157	171	197	207	200
Чисті кредити фізичним особам	157	92	114	143	149
Кошти суб'єктів господарювання	413	427	430	525	681
Кошти фізичних осіб	437	478	508	552	682

яка передбачала допомогу малому і середньому бізнесу. Вона дає можливість отримати на пільгових умовах інвестиційний кредит під невисокий відсоток, кредит під рефінансування заборгованості за попередніми кредитами, відстрочку в платежах за угодами кредитування й інше. Але ця програма, по великому рахунку, недоступна масовому представнику малого і середнього бізнесу. Уряд запланував у бюджеті на 2020 р. виплати банкам на компенсацію за дешевими кредитами усього 2 млрд грн. Обмежена і кількість наданих по цій програмі кредитів 50 тисячами. Зрозуміло, що для майже 700 тисяч підприємств, які підпадають під державну програму підтримки малого і середнього бізнесу, це крапля в морі. Це яскраво підтверджує той факт, що за перше півріччя дії програми уповноваженими банками було видано усього 7158 позик. Певне посилення пільг по цій програмі, яке здійснив уряд, мало вплинуло на її реалізацію. За даними Мінекономіки, на початок серпня 2021 р. по названій програмі видано усього 21,5 тис. кредитів на суму 56,7 млрд [5].

Практично не працює і підписаний у лютому 2021 р. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів зі значними інвестиціями», відомий як «закон про інвестиційних нянь», який був націлений на залучення достатньо потужних іноземних інвестицій (кожна не менше 20 млн євро), створення нових робочих місць і підвищення оплати праці працюючих на цих підприємствах (на 15% вище від середньої у цьому регіоні). Ці наміри підвищити інвестиційні процеси не виправдалися. Відтік інвестицій, який мав місце у 2020 р., продовжився і в першому кварталі 2021 р. Капітальні інвестиції за цей період порівняно з першим кварталом минулого року впали на 9,5% і становили усього 78,2 млрд грн. [6]. Дуже проблематичною, принаймні з погляду досягнення позитивних наслідків у короткостроковій перспективі, є і затверджена 27.05.2020 р. урядом Державна програма стимулювання економіки. В якості головних заходів вона передбачає створення фонду для полегшення доступу суб'єктів господарювання до фінансів, розширення доступу до ринків, створення інфраструктури для малого і середнього бізнесу і інше. Це важливі заходи, але вони потребують значного часу на їх реалізацію і, головне, витрат із бюджету, дефіцит якого сягає позначки у 5,1% від ВВП країни.

В умовах реалізації заходів уряду, які виявилися недостатньо обґрунтованими і, головне, дуже обмеженими в масштабах своєї реалізації, прискорилися інфляційні процеси, і НБУ змушений був підвищити облікову ставку спочатку до 7%, а згодом до 8% із прогнозом її підвищення у вересні до 8,5%. Це не зупинило нарощування інфляційних процесів, і вже станом на липень 2021 р. індекс споживчих цін піднявся до 10,2%. Центральний банк змушений був переглянути в бік підвищення свій прогноз за рівнем інфляції, визначивши його в показнику 11,2% на третій квартал поточного року [7]. Це ставить під сумнів політику таргетування інфляції, яка в попередні роки була успішною. Посилення інфляції помітно послаблює усю банківську систему з погляду розширення можливостей кредитування реального сектору доступними і недорогими кредитами, адже зростання показника інфляції неминуче веде до здорожчання кредитного ресурсу для банків. І хоч центральний банк вжив деяких заходів для підтримки банків, як, наприклад, введення п'ятирічного терміну рефінансування і плаваючою ставкою, це не змінює загальної ситуації. Ставки за кредитами рефінансування вже на початку липня зросли до 8,5%.

Певний внесок у послаблення банківської системи зробив і головний регулятор. Національний банк України, як відомо, є досить незалежним у розробленні і реалізації грошово-кредитної політики, але це не виключає тиску на нього (нехай і прихованого) з боку виконавчої влади. Підтвердженням цього є коментар до своєї заяви про звільнення, зроблений Головою правління НБУ Я.В. Смолієм. Не розкриваючи деталей, він по суті заявив, що визначальний мотив звільнення – політичний тиск. Можна з великою ймовірністю припустити, що серед іншого йшлося і про втручання в монопольне право НБУ стосовно емісії грошей. Принаймні дуже важко пояснити, чому грошова маса, яка, як відомо, залежить від виробленої маси товарів і швидкості обігу однойменної грошової одиниці, у 2020 р. зросла на 28,7% при плані 25,4%, а грошовий агрегат Мо – на 34,2%. І це при падінні виробництва на 4% і при майже незмінній швидкості руху грошей. Процес зростання грошової маси продовжується і в поточному році. Достатньо сказати, що в квітні 2021 р. грошова маса зросла на 2%, а готівкова її складова час-

тина (Mo) збільшилася на 3,6%. Така динаміка зміни маси грошей змусила НБУ переглянути план зростання грошової маси у 2021 р. з 13,3% до 16,7%, а грошової бази – до 18,2% [8]. Кожен економіст і, мабуть, більшість пересічних громадян нашої країни добре розуміють, які негативні наслідки для грошового обігу і для економіки загалом несе із собою таке потужне нарощування грошової маси на тлі падіння ВВП.

Значні проблеми з погляду забезпечення стійкості банківської системи і її ролі як потужного важеля зростання суспільного виробництва створює і політика уряду щодо заходів із вирішення тих складних питань, які ставить перед нашим суспільством повсякденне життя, і постійна зміна умов функціонування вітчизняної економіки. Серед цих проблем вагоме місце займає проблема дефіциту державного бюджету. На 2021 р. він запланований на рівні 246,6 млрд грн., що становить 5,5% від ВВП [9]. Це дуже великий відсоток, який мало зіставний з рівнем дефіциту державного бюджету тих розвинутих країн, які застосовують практику бюджетного дефіциту.

Одним із найпоширеніших способів покриття дефіциту державного бюджету є внутрішні запозичення. Так, вони формують внутрішній державний борг, але він формується за рахунок перерозподілу грошової маси, що не пов'язано з емісією грошей, а за наявності оптимальної за термінами позики структури цього боргу це дає можливість державі без великого переважання і з мінімальними витратами покривати свої боргові зобов'язання перед громадянами. Формою організації такого боргу в Україні виступають державні облігації (ОВДП) і казначейські зобов'язання. У 2019 р. Уряд України майже у два з половиною рази проти попереднього року збільшив випуск облігацій внутрішньої державної позики. При цьому було зроблено акцент на залучення коштів нерезидентів із метою отримати потужний приток валюти в країну, а відтак і значні кошти на покриття бюджетного дефіциту. Для посилення попиту на ці цінні папери за ними було взято курс на високий рівень доходності. Так, середньозважена ставка за гривневими облігаціями в кінці 2019 р. піднімалась до 16,9%. У наступному 2020 р. і на початку 2021 р. вона дещо зменшилась, але є ще дуже високою. З метою підтримки високого рівня попиту на цьому ринку податок на

дохід, який сплачують державі фізичні особи за депозитними операціями (а це 18%), за облігаціями було відмінено. Окрім цього, у 2021 р. було введено п'ятирічні облігації з погашенням у 2026 р. і без обмежень на їх розміщення. Ці заходи забезпечили потужний приплив коштів до бюджету і допомагають вирішувати поточні проблеми. Але відсутність у уряду чіткого довгострокового плану виходу з економічної кризи і акцент на залучення дуже дорогого і великого за обсягом ресурсу створює небезпечні реалії як на тактичному, так і на стратегічному рівні.

По-перше, нерезиденти, у власності яких станом на 18 серпня 2021 р. було зосереджено 10,35% ОВДП, за умови суттєвого зменшення доходності за цими інструментами або за непередбачуваних політичних змін у нашій країні можуть масово переорієнтуватися з купівлі облігацій нових випусків на вивезення свого капіталу з нашої країни. Це призведе до низки небажаних наслідків, і насамперед до напруги на валютному ринку країни. По-друге, високий рівень доходності ОВДП і державні гарантії за цими цінними паперами роблять ці інструменти дуже привабливими для наших комерційних банків. Станом на 18 серпня 2021 р. у їх власності знаходилося більше половини (50,36%) цих цінних паперів [10]. Така переорієнтація залучених коштів суттєво знижує обсяги кредитування реального сектору, зменшує конкуренцію серед кредиторів, а відтак веде до неминучого подорожчання кредиту.

По-третє, надмірний акцент у вирішенні проблеми дефіциту державного бюджету за рахунок масового запозичення коштів на внутрішньому ринку формує великий внутрішній державний борг, який важким тягарем лягає на плечі того ж пересічного платника податків. До того ж можлива реструктуризація частини цього боргу, а тим більше перенесення термінів погашення за наявності великої частки власників-нерезидентів може в майбутньому створити певні перепони на шляху цих дій.

Названі проблеми пов'язані переважно з відсутністю в уряду чітко розробленого і реального стратегічного плану виходу з поточної економічної кризи. Але ще є і певні «застарілі» проблеми, які теж суттєво послаблюють стабільність банківської системи країни. До них перш за все слід віднести питання про посилення рівня капіталізації банків. Це потрібно для

підвищення їхньої конкурентоспроможності, покриття ризиків і посилення рівня ліквідності активів комерційних банків. Головним регулятором розроблено план підвищення рівня капіталізації банків на найближчі роки. Вже з 11 липня 2021 р. (відповідно до Постанови правління НБУ № 723 від 9 липня 2021 р. про зміни в Постанові правління НБУ від 17 листопада 2014 р.) розмір регулятивного капіталу банку повинен дорівнювати 350 млн грн, через рік – 400 млн грн, а у 2023 р. цей показник становитиме вже 450 млн грн [11]. Але реалізація цього плану потребує і суттєвого розвитку внутрішнього ринку цінних паперів.

Гострою проблемою для вітчизняної банківської системи є і проблема непрацюючих кредитів, хоч вона поступово зменшується. Так, якщо у 2018 р. питома вага непрацюючих кредитів по всій банківській системі становила 52,9%, то у 2019 р. вона становила 48,4%, а у 2020 р. – 41% [12]. Оскільки основна частина (70 %) непрацюючих кредитів припадає на державні банки, то вже розглянуті в першому читанні законопроекти з приватизації Ощадбанку і Приватбанку. В разі остаточного їх прийняття це дозволить суттєво просунутись у вирішенні названої проблеми, бо основна частина непрацюючих кредитів (NPL) припадає саме на ці найбільші державні банки. У Приватбанку їх частка у 2020 р. становила 42% від усієї кількості цих проблемних кредитів у банківській системі України.

Серед інших проблем, які зменшують рівень стабільності вітчизняної банківської системи, слід назвати велику вартість і не дуже високу якість послуг, які надають комерційні банки. Потребує подальшого удосконалення і питання законодавчого посилення захисту прав кредитора. Вирішення цих проблем значною мірою лежить

на відповідальності Національного банку України як банку першого рівня, до того ж наділеного правом законодавчої ініціативи, але визначальною основою є вихід з економічної кризи і потужний розвиток суспільного виробництва.

Висновки. В Україні повинна бути завжди забута практика роботи уряду без затвердженої вищим законодавчим органом детально розробленої програми дій, яка би була органічною складовою частиною стратегічного п'ятирічного плану дій. Сучасна країна, що поважає себе, не може дозволяти собі розкіш мати уряд, що працює без затвердженої програми. Вирішення проблеми небезпечного рівня дефіциту державного бюджету і доведення його до прийняттого рівня в тій частині, яка вирішується за рахунок запозичень на внутрішньому ринку цінних паперів, вимагає диверсифікації цінних паперів, які держава пропонує на цьому ринку. У цьому відношенні варто використати казначейські зобов'язання. Досвід їх реалізації в державі вже є. Їхня перевага порівняно з ОВДП полягає в тому, що залучені в бюджет за їх реалізацію кошти відповідно до нашого законодавства можна використати виключно тільки для покриття бюджетного дефіциту. Суттєва перевага цього інструменту полягає і в тому, що вони розповсюджуються виключно серед населення, а ця обставина за умови розроблення дійсно ринкового способу їх реалізації дасть змогу залучити до ринку цінних паперів значну частину наших громадян. Головний регулятор повинен знайти можливості, не порушуючи незалежність комерційних банків, сприяти посиленню їхньої діяльності з кредитування реального сектору нашої економіки і водночас переорієнтувати їх із купівлі ОВДП у великих обсягах на придбання інших цінних паперів, таких як, наприклад, сертифікати НБУ.

Список літератури:

1. Динамика ВВП України с 1990 по 2023 годы. URL: <https://seosait.com/dinamika-vvp-ukrainy-s-2002-po-2016-goby/>
2. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/>
3. Індикатори грошово-кредитного ринку. Незалежна асоціація банків України. URL: <https://nabu.ua/>
4. Козюк Я. Бюджетна декларація 2022–2024роки: особливості взаємовідносин державного та місцевих бюджетів. URL: <https://decentralisazion.cou.ua/news/13661>
5. Програма не достигла цели: банки просят свернуть антикризисные кредиты под 5-7-9%. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2021/08/9/676698/>
6. Падіння капітальних інвестицій в Україні сповільнилося в чотири рази – Держстат. URL: <https://unian.ua/economies/other/padinnya-kapitalnih-investiciy-v-ukrayini-spovilnilosya-v-chotiri-razi-derzhstat>

7. Прогнозы и тенденции рынков: Инфляция в Украине в июле 2021 года выросла с 9,5% до 10,2%. URL: <https://forinsurer.com/news/21/08/10/40172>
8. НБУ прогнозує зростання грошової бази у 2021 році на 18,2%, грошової маси – на 16,7%. URL: <https://ua.Interfax.com.ua/news/economic/739701>
9. Закон України «Про державний бюджет України на 2021 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>
10. ОВДП, які знаходяться в обігу за номінально-амортизаційною вартістю (станом на 18 серпня). URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/t-bills>
11. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 723 від 17 листопада 2014 р.
12. Національний банк України. Фінансова стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability>

References:

1. Dynamyka VVP Ukrainy s 1990 po 2023 hody [Dynamics of Ukraine's GDP from 1990 to 2023]. Available at: <https://seosait.com/inamika-vvp-ukrainy-s-2002-po-2016-goby/> (in Russian)
2. Riven bezrobittia v Ukraini [Unemployment rate in Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.som.ua/ua/labour/unemploy/> (in Ukrainian)
3. Indykatory hroshovo-kredytnoho rynku. Nezalezhna asotsiatsiia bankiv Ukrainy [Monetary market indicators. Independent Association of Banks of Ukraine]. Available at: <https://nabu.ua/> (in Ukrainian)
4. Koziuk Ya. Biudzhethna deklaratsiia 2022–2024 roky: osoblyvosti vzaiemovidnosyn derzhavnogo ta mistsevykh biudzhetyv. [Budget declaration 2022–2024: features of the relationship between state and local budgets]. Available at: <https://dezentralisazion.sou.ua/news/13661> (in Ukrainian)
5. Prohramma ne dostyghla tsely: banky prosiat svernut antykrizysnye kredyty pod 5-7-9% [The program has not achieved its goal: banks are asking to reduce anti-crisis loans at 5–7–9%]. Available at: <https://pravda.som.ua/publications/2021/08/9/676698/> (in Russian)
6. Padinnia kapitalnykh investytsii v Ukraini spovilnylosia v chotyry razy – Derzhstat [The decline in capital investment in Ukraine has slowed four times – State statistics]. Available at: <https://unian.ua/economies/other/padynnia-kapitalnih-investytsiy-v-ukrayini-spovilnylosia-v-chotiry-razy-derzhstat> (in Ukrainian)
7. Prognozy i tendencii ryнков: Inflyaciya v Ukraine v iyule 2021 goda vyrosla s 9,5% do 10,2% [Forecasts and market trends: Inflation in Ukraine in July 2021 increased from 9.5% to 10.2%]. Available at: <https://forinsurer.com/news/21/08/10/40172> (in Ukrainian)
8. NBU prohnozuie zrostannia hroshovoi bazy u 2021 rotsi na 18,2%, hroshovoi masy – na 16,7% [The NBU forecasts an increase in the monetary base in 2021 by 18.2%, the money supply – by 16.7%]. Available at: <https://ua.Interfax.som.ua/news/economic/739701> (in Ukrainian)
9. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2021 rik» [The Law of Ukraine «On the State Budget of Ukraine for 2021»]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text> (in Ukrainian)
10. OVDP, yaki znakhodiatsia v obihu za nominalno-amortyzatsiinoiu vartistiu (stanom na 18 serpnia) [Domestic government bonds that are in circulation at face value (as on August 18)]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/markets/t-bills> (in Ukrainian)
11. Postanova Pravlinnia Natsionalnogo banku Ukrainy «Pro zatverdzhennia Zmin do Instruksii pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini» № 723 vid 17 lystopada 2014 r. [Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine «On Approval of Amendments to the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine» № 723 of November 17, 2014]. (in Ukrainian)
12. Natsionalnyi bank Ukrainy. Finansova stabilnist [National Bank of Ukraine. Financial stability]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/stability> (in Ukrainian)